

LEERSTOFLIJNEN *Taal*

SLO ontwikkelde de serie **Leerstoflijnen Beschreven**. Deze leerstoflijnen helpen je inhouden en activiteiten te kiezen, waarmee je toewerkt naar de Referentieniveaus voor Taal.

WAT IS HET GEWENSTE EINDNIVEAU IN GROEP 8 PER TAALDOMEIN?

In het Referentiekader Taal zijn 2 verschillende niveaus van beheersing beschreven (1F en 1S/2F). Eind groep 8 zou **75%** van de leerlingen voor alle domeinen minimaal **niveau 1F** moeten beheersen. Het streefniveau van 2F geldt voor zoveel mogelijk leerlingen. Het **Referentiekader Taal** beschrijft voor alle Taaldomeinen wat leerlingen zouden moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun schoolloopbaan.

LEERSTOFLIJNEN

De leerstoflijnen verwijzen naar een mogelijke opbouw in het onderwijsaanbod in groep 1 tot en met 8, dat dus toewerkt naar niveau 1F en 1S (2F) aan het einde van groep 8. Uitgangspunt daarbij is dat kinderen hun taalvaardigheid ontwikkelen in een **rijke taalleeromgeving**. Die ontwikkeling verloopt niet in een strakke rechte lijn, en ook niet in een lijn die voor elk kind hetzelfde is, en die bovendien per kind per taak kan verschillen. De leerstoflijnen vormen daarnaast ook een **hulpmiddel** om als team te reflecteren op het taalonderwijs en om het onderwijsaanbod te evalueren.

Klik hieronder op 1 van de **4 TAALDOMEINEN** om de leerstoflijnen te bekijken:

MONDELINGE TAALVAARDIGHEID

LEESVAARDIGHEID

BEGRIPPEN & TAALVERZORGING

SCHRIJFVAARDIGHEID

Interessante (praktische) publicatie:

- **De 3 i's van goed taalonderwijs** van Het Expertisecentrum Nederlands
- **Overzicht** van de (concept) kerndoelen Nederlands.

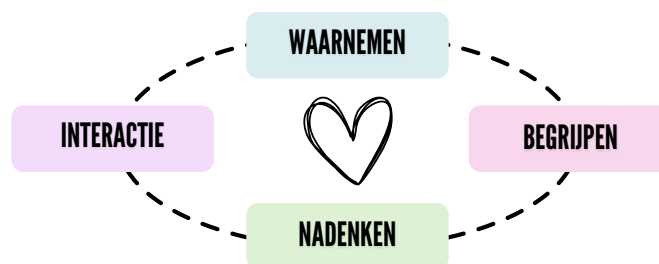
Werkelijk leren is het tot stand brengen van **rijke verbindingen** in de hersenen die leiden tot duurzame veranderingen in het langetermijngeheugen. Het verandert (duurzaam) je kijk op je omgeving. Door duurzaam te leren, **vergroot je je ervarings- en taalbasis**. Hieronder verstaan we *'de ervaringen en kennis die leerlingen thuis en op school verwerven en de daarmee verbonden taal'*. Hoe meer ervaringen en daarmee verbonden kennis en taal in het brein zijn opgeslagen, hoe gemakkelijker leerlingen nieuwe informatie zullen begrijpen.

Om duurzaam te kunnen leren, moet leren **betekenisvol** zijn voor leerlingen. Belangrijke elementen hierin zijn: *aansluiten bij de leefwereld, nieuwsgierigheid prikkelen en verassing*. Maar let op, deze laatste twee elementen worden echter vaak opgewekt door verhalen en gebeurtenissen die helemaal niet zo dicht bij de leefwereld van kinderen liggen!

Betekenisvol (taal)onderwijs betekent dat:

- Leerstof over *langere tijd* moet worden verspreid en dat er regelmatig sprake is van herhaling.
- Er moet worden *gelezen, nagedacht, gesproken en geschreven* over interessante onderwerpen.
- Er moet ruimte zijn voor *ontdekken, ontwerpen, onderzoeken* en het steeds weer opnieuw kunnen *overdenken van belangrijke concepten*.

Om duurzame en betekenisvolle (taal)lessen voor te bereiden, kun je gebruikmaken van onderstaande **leercirkel**. Ieder deel van deze cirkel is verbonden met de activiteit van een ander hersengebied. Het leerproces kan starten op ieder punt van de cirkel. Onder **waarnemen** verstaan we dat de leerlingen iets ervaren, bekijken of lezen. Onder **begrijpen** verstaan we dat we de leerlingen helpen om de leerstof te begrijpen. Vervolgens zorgen we ervoor dat leerlingen **actief nadenken** over wat ze hebben waargenomen. En tot slot is er **interactie** over de stof of er wordt een interessante opdracht aan verbonden. Het **hart** in de cirkel vormt de basis van iedere les: *is de leerstof voor leerlingen werkelijk van belang en kunnen de leerlingen er werkelijk aandacht voor opbrengen?*

Bij duurzaam leren zijn **transfer** en **verbinding** belangrijk. Dat wat wordt geleerd, is in het geheugen altijd gekoppeld aan de plek of situatie waar wordt geleerd. (Taal)leren wordt duurzaam wanneer er sprake is van transfer tussen de verschillende taaldomeinen, bijvoorbeeld wanneer er vanuit een betekenisvolle *schrijfo opdracht* er ook aandacht is voor *spelling*. Een ander belangrijk element is het **zichtbaar** maken. Leerlingen moeten hun leerproducten en -processen daadwerkelijk kunnen bekijken. Zo worden ze zich bewust van wat ze geleerd hebben en wat ze een volgende keer anders zouden kunnen aanpakken. Tevens geeft het ze de gelegenheid om trots te kunnen zijn.

Het leren van taal is een **ontwikkelingsproces**. Voorwaarden die je als school moet scheppen:

- Tijd in roosteren om leerlingen vrij te laten lezen
- Zorgdragen voor rijke boeken en teksten
- Ervoor zorgen dat er ruimte is voor interessante gesprekken over diepgaande vragen
- Het geven van schrijfofdrachten
- Een betekenisvol thema.

Criteria voor een **duurzaam en betekenisvol thema** zijn:

- Het duurt minimaal 6 weken
- Het is uitdagend
- Het is multiperspectivisch
- Er zijn voldoende geschikte filmpjes, boeken, teksten en websites om kennis over te brengen
- Leerlingen worden uitgedaagd actief te denken over de inhoud o.a. d.m.v. gesprekken, presentaties en schrijfofdrachten.

WOORDENSCHAT Woordenschatontwikkeling is een **onbewust proces** waar leerlingen niet zelf verantwoordelijk voor kunnen worden gemaakt. Als school moet je de *voorwaarden* hiervoor scheppen door een duurzame rijke taalomgeving te faciliteren waarvan gemotiveerd en frequent lezen deel uitmaakt. Rijke verbonden en flexibele mentale netwerken zijn afhankelijk van kennis van **laagfrequente woorden**. Deze woorden zijn terug te vinden in **rijke teksten**. Wanneer de focus (tijdens een les) teveel ligt op woordbetekenissen, raakt het werkgeheugen overbelast. Hierdoor is er minder ruimte beschikbaar om tot leesbegrip te komen. Daarbij, om een tekst te kunnen begrijpen, hoef je niet alle woorden te begrijpen. Een tekst is een coherent geheel dat je begrijpt doordat je kennis hebt over de **concepten** (circa 60%) die ten grondslag liggen aan de tekst en doordat je tijdens het lezen onbewust en soms voor even bewust **verbanden** legt tussen tekstonderdelen.

RIJKE TEKSTEN Rijke teksten zijn **authentieke teksten** met **rijk taalgebruik**. De schrijver wil met de tekst werkelijk iets communiceren en zet daar de volledige rijkdom van zijn taalmogelijkheden voor in. Voorbeelden zijn krantenartikelen uit kwaliteitskranten en boeken met natuurlijk taalgebruik (zonder AVI- of CLIB- indeling). Ander *criteria* zijn:

- Er is sprake van een elementaire verhaalstructuur: de schrijver creëert uitdaging, wekt interesse op en neemt de lezer mee op weg naar mogelijke antwoorden. Daarnaast worden geïntegreerde teksten gekenmerkt door een heldere alineastructuur.
- De tekst is actief en spreekt de lezer aan.
- De zinslengte is gevarieerd.
- Er zijn (veel) verbindingswoorden.
- De tekst bevat een gevarieerde woordenschat met voldoende laagfrequente woorden.
- Er worden causale verbanden gelegd tussen tekstgedeelten en de teksten zijn niet opsommend.
- Het gaat om een doorlopende tekst en niet om losse fragmenten.
- Eventuele illustraties ondersteunen het begrip van de tekst.

BEGRIJPEN Bij het begrijpen van mondeling overgebrachte of gelezen informatie gaat het om **onbewuste processen**: *je activeert automatisch je taal- en kennisbasis om tot een coherente 'afbeelding' te komen van de inhoud van de tekst of mondeling uiting.* Of de gegeven informatie begrijpelijk is, hangt vooral af van de **kwaliteit van je ervarings- en taalbasis** en van je **interesse** voor het onderwerp. Ook de kwaliteit van de **tekst** speelt een rol. Onze hersen zijn ingesteld op teksten die een verhaal vertellen, die vragen stellen, verrassingen kennen, of het nu gaat om fictie of non-fictie.

Hoewel begrip een onbewust proces is, zijn er manieren om je **begrip actief te ondersteunen**:

- Een gesprek met anderen die naar hetzelfde tv-programma kijken of dezelfde tekst hebben gelezen.
- Het opnieuw bekijken van een gedeelte van een tv-programma of het nog eens lezen van een tekstgedeelte.
- Iets langzamer lezen of een stukje hardop lezen.

Leesbegrip ontwikkelt zich doordat leerlingen op een steeds hoger niveau leren denken, praten en schrijven over authentieke en interessante teksten. De ervarings- en taalbasis van leerlingen wordt versterkt door '**gewoon nadenken**' over interessante inhoud die verbonden zijn aan betekenisvolle contexten. Daarbij worden in de hersenen nieuwe verbanden gelegd tussen informatie uit de omgeving en reeds eerder aanwezige kenniselementen.

Denken over teksten met Tekst-Hoofd-Hartvragen:

Tekstvragen: Waar gaat deze tekst/ dit boek/ dit filmpje over? Wat wil de maker/ schrijver je vertellen? Wie zou de maker/ schrijver kunnen zijn?

Hoofdvragen: Wat valt je op? Wat heb je voor nieuws geleerd? Waarover zou je nog eens verder moeten nadenken? Wat had de maker/ schrijver beter moeten uitleggen? Waar ben je nieuwsgierig naar geworden?

Hartvragen: Wat voel je bij de tekst/ dit boek/ dit filmpje? Wat vond jij het mooiste? Heb je iets geleerd over jezelf/ je eigen leven? Zijn er dingen die je wilt veranderen na het lezen?

Als je de tekst eenmaal begrijpt, kun je op een meer **metacognitieve manier** over de tekst denken: wat is de hoofdgedachte van de tekst? Wat is het thema? Dit zijn geen strategieën die helpen een tekst te begrijpen, maar eerder manieren om na te denken over de *essentie* van een tekst of over de *opbouw* van een tekst. Je zou het kunnen zien als een vorm van *inzoomen*. Klik [hier](#) voor 'FOCUS op begrip', een didactische aanpak voor onderwijs in leesbegrip.

Voorlezen is een eerste stap op weg naar leesbegrip en blijft belangrijk, ook als leerlingen ouder worden. Voorlezen draagt bij aan de cognitieve ontwikkeling en de taalontwikkeling van leerlingen en de motivatie om zelf te willen lezen. Ook draagt voorlezen bij aan de ontwikkeling van de verbeelding en creativiteit en de sociaal-emotionele ontwikkeling. Tegelijk biedt voorlezen ook mogelijkheden om leerlingen toegang te geven tot andere culturen en leerlingen met een migratie-achtergrond in aanraking te brengen met hun eigen verhalen.